

Krajski arhitekt svetuje

V urbanih središčih je prostor vse bolj dragocen. Vlagatelji poskušajo čim bolj izkoristiti celotno zazidljivo parcelo in iz nje iztisniti največ. Večstanovanjske hiše in soseke so po izrabi prostora veliko intenzivnejše od enodružinskih hiš z vrtom, zato si tudi urbanisti v mestih prizadevajo za strnjeno in racionalno gradnjo. Povsod, kjer so stari in prostorsko potratni objekti, je smiselno urediti gostejšo zazidavo. Velika nevarnost pa je, da vse odprte površine v mestih, zlasti parke in trge, nekritično pozidamo in zapolnimo. S tem porušimo ustrežno razmerje med odprtim in zaprtim prostorom v mestu. Brez urbanistične vizije je mesto v pogledu bivalne kulture obsojeno na životarjenje. Zgleden primer tega je Ljubljana.

Besedilo in skice: **Andrej Strgar**, fotografije: **Marjetka Hrovatin**

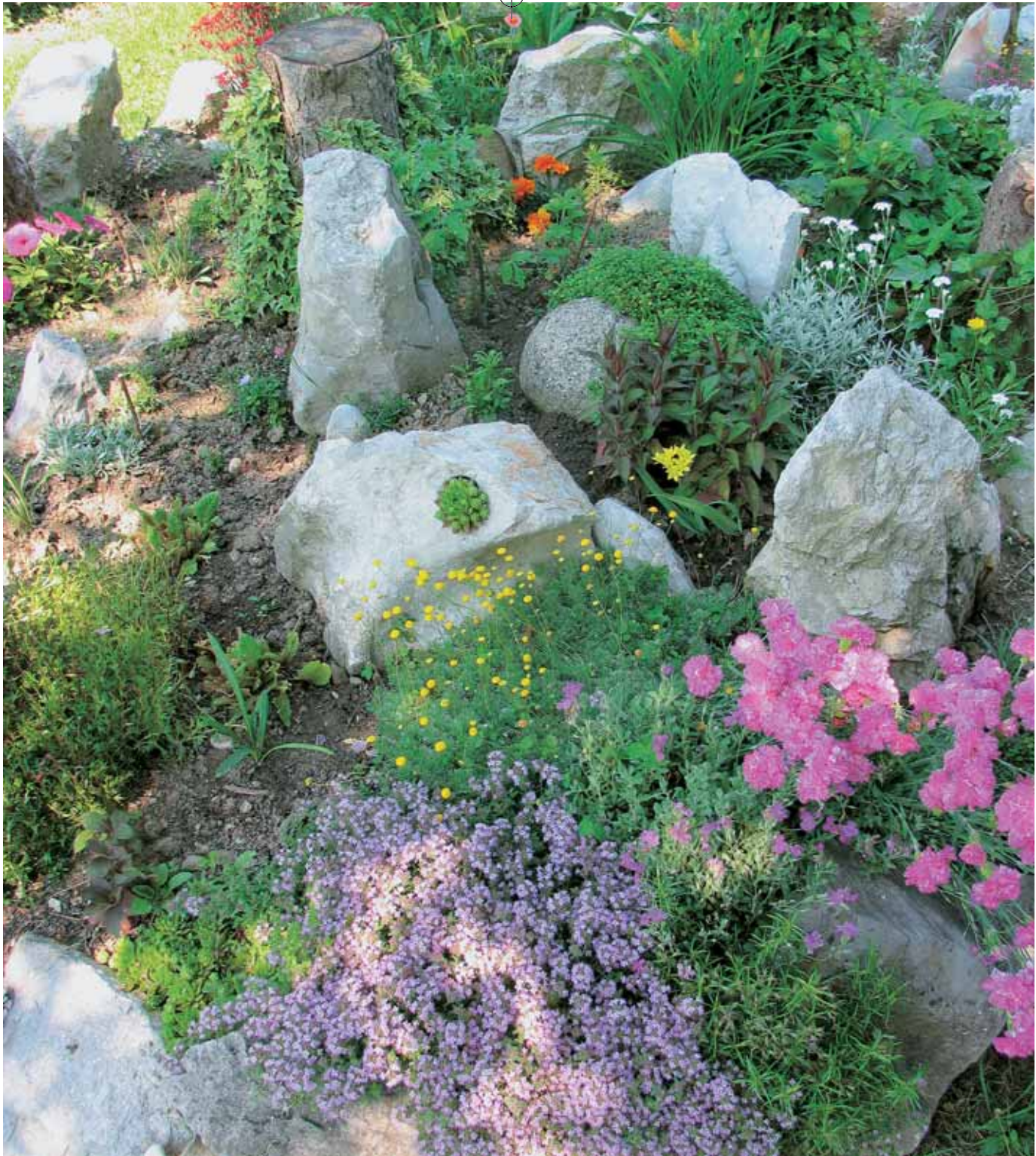

UREDITEV PRISOJNE BREŽINE NA PRIMORSKEM

Tokratni vrt prihaja s primorskih koncev. Leži na prisojnem pobočju, tako da se zemlja ogreje sorazmerno zgodaj spomladi in začnejo rastline hitreje odganjati kot drugod. Neprijetna stran take sončne lege pa je izsušenost zemlje v vročih poletnih mesecih. Takim skrajnim razmeram so se nekatere rastline prilagodile; na različne načine zadržujejo vodo v svojih organih. Za svojo uspešno rast in razvoj celo zahtevajo sušna, odcedna tla in močno sonce. Taka je tudi brežina v današnjem vrtu: suha, prisojna in z razmeroma malo humozne zemlje. Za večjo razgibanost ureditve bomo postavili na brežino še večje in manjše skale. Taka ureditev navadno dobi ime skalnjak.

Skalnjak sestavljajo skale in kamni z ustreznimi rastlinami. S kamni in skalami uredimo ogrodje za skalnjak. S premišljeno ureditvijo se izognemo pogosto videnemu kupu skal z nekaj rastlinami, s potkami z raznobarnim peskom, »Aljaževim stolpom« na vrhu in po možnosti tudi napisom »SKALNJAK«, da nam pogled na ureditev ne bi pričaral kakšnega drugega imena.

Z izborom rastlin je tesno povezano rastišče. Nekatere naskalne rastline skoraj ne potrebujejo zemlje, ampak le tanko plast mešanice prsti in peska, po kateri razpredejo korenine. Druge potrebujejo vlažno in globljo zemljo, tretje zahtevajo kislo zemljo ali samo pesek, pa tudi apnenčasto zemljo.

Pomembno je, da skalnjak redno in dosledno oskrbujemo; glede oskrbe je najzahtevnejši. Plevel je treba sproti odstranjevati. Posebej nevarni so voluharji, ki se radi ugnezdiijo pod skale, kjer jim ne pridemo do živega. Kljub ne preveliki zahtevnosti glede vode moramo skalnjak po potrebi tudi zaliti. Zelo pomemben je nadzor nad razraščanjem rastlin. Zlasti nekatere izmed njih se z leti močno razrastejo, medtem ko druge propadejo ali podležejo onim, ki so bujnejše rasti.

O oblikovanju in o ureditvi skalnjakov obstajajo v tujih jeziki posebne knji-

ge. Tam je popisanih mnogo stvari, ki so pri tem pomembne. Tu smo opozorili le na splošna načela in na vse tisto, kar je treba o skalnjaku razmisliti, preden se odločimo zanj. Za pomoč tistim, ki bodo skalnjak vendarle urejevali, navajam še osnovni izbor rastlin, s katerimi je mogoče pričeti in z njimi iskati osnovne izkušnje. Navedene so samo vrste, ustrezne pa so tudi sorte naštetih rastlin.

Če je skalnjak malo večji, bodo na njem še nadaljnja mesta, ki bodo zahtevala svojevrstne rastline. Na primer, če v skalnjaku predvidevamo tudi vod-

ni motiv, bomo potrebovali obvodne rastline, kot so razne perunike (*Iris*), ali če bomo imeli zelo suha in prodnata rastišča, bomo izbirali med sukulentmi, kot so netreski (*Sempervivum*). Dobrodošle bodo tudi posamezne visoko rastoče trajnice kot vrtno kresnice (*Aspilbe*, *Acanthus* in še kaj), nenazadnje tudi manjši grmi in drevesa. Rekli bi lahko, da je izbor rastlin za skalnjak zares velik in velike so tudi potrebe. Ob tem pregledu nismo upoštevali zemlje, v kateri ta ali ona rastlina uspeva. Tudi to naj bo prepuščeno strokovnjakom ali pa počasnemu učenju in izkušnjam na lastnem vrtu.

Seznam trajnic, primernih za skalnjake

NASKALNE RASTLINE ZA SONČNE LEGE		lega	kos/m ²	rastišče	čas cvetenja	višina	barva
<i>Alyssum saxatile</i> 'Compactum Goldkugel'	skalni grobeljnik	S	9-12	suho rastišče	V-VI	30	rumena
<i>Angelica pachycarpa</i>	angelika	S	1-3	vlažno rastišče	VII-IX	100	bela, bleščeči listi
<i>Antennaria dioica</i> 'Rubra'	majnica	S	9-16	suho rastišče	V-VII	15	rdeča
<i>Arabis caucasica</i> Comp. 'Schneehaube'	repnjak	S, PS	9-15	suho ali vlažno rastišče	IV-V	15	bela
<i>Armeria maritima</i> 'Pink Lusitanica'	pečnik	S, PS	8-12	suho rastišče	V-VII	15	roza
<i>Armeria maritima</i> 'Alba'	pečnik	S, PS	8-12	suho rastišče	V-VII	15	bela
<i>Armeria maritima</i> 'Leuchtenrosa'	pečnik	S, PS	8-12	suho ali vlažno rastišče	V-VII	15	svetlo roza
<i>Armeria maritima</i> 'Splendens'	pečnik	S, PS	8-12	suho ali vlažno rastišče	V-VII	15	roza
<i>Aster alpinus</i> 'Albus'	alpska astra	S	7-12	suho ali vlažno rastišče	V-VI	25	bela
<i>Aster alpinus</i> 'Goliath'	alpska astra	S	7-12	suho ali vlažno rastišče	V-VI	25	svetlo modra
<i>Aster alpinus</i> 'Happy End'	alpska astra	S	7-12	suho ali vlažno rastišče	V-VI	25	roza
<i>Aster amellus</i> 'Rudolf Goethe'	gorska astra	S	5-7	suho ali vlažno rastišče	VIII-IX	50	modro lila
<i>Aubrieta</i> 'Cascade Blau'	avbrecija	S	9-12	suho ali vlažno rastišče	IV-V	10	modra
<i>Aubrieta</i> 'Cascade Rot'	avbrecija	S	9-12	suho ali vlažno rastišče	IV-V	10	rdeča
<i>Campanula glomerata</i> 'Dahurica'	zvončnica	S, PS	5-7	suho ali vlažno rastišče	VII-VIII	50	temno vijolična
<i>Cerastium tomentosum</i> 'Silberteppich'	smiljka	S	7-12	suho rastišče	V-VI	15	srebrni listi, bela
<i>Dianthus deltooides</i> 'Albus'	nagelj	S	9-15	suho rastišče	VI-VII	10	bela
<i>Dianthus deltooides</i> 'Brillancy'	nagelj	S	9-15	suho rastišče	VI-VII	10	rdeča
<i>Dianthus deltooides</i> 'Nelli'	nagelj	S	9-15	suho rastišče	VI-IX	10	temno rdeča
<i>Dianthus deltooides</i> 'Roseus'	nagelj	S	9-15	suho rastišče	VI-IX	10	roza
<i>Hypericum olympicum</i>	krčnica	S, PS	7-12	suho rastišče	VI-VIII	15	rumena
<i>Iberis sempervirens</i> 'Snowflake'	grenik	S, PS	8-12	suho ali vlažno rastišče	V-VI	25	bela
<i>Sedum album</i>	homulica	S	7-12	suho rastišče	VI-VIII	10	bela
<i>Sempervivum</i> mešan	netresk	S	10-20	suho rastišče	VI-VII	5	
<i>Thymus serpyllum</i>	materina dušica	S	9-15	suho rastišče	VI-VIII	10	roza
<i>Veronica longifolia</i> 'Alba'	jetičnik	S, PS	6-9	vlažno ali mokro rastišče	VI-VIII	80	bela
<i>Veronica longifolia</i> 'Pink Shades'	jetičnik	S, PS	6-9	vlažno ali mokro rastišče	VI-VIII	80	roza

NASKALNE RASTLINE ZA SENCO		slovensko ime	lega	kos/m ²	rastišče	čas cvetenja	višina	barva
<i>Ajuga reptans</i> 'Atropurpurea'	plazeči skrečnik	S, PS, SE	9-12	vlažno rastišče	V-VI	10	rdeči listi, modra	
<i>Ajuga reptans</i> 'Burgundy Glow'	plazeči skrečnik	S, PS, SE	9-12	vlažno rastišče	V-VI	10	pisani listi, modra	
<i>Ajuga reptans</i> 'Chameleon'	plazeči skrečnik	S, PS, SE	9-12	vlažno rastišče	V-VI	10	bronasti listi, modra	
<i>Omphalodes verna</i>	spomladanska torilnica	PS, SE	8-15	vlažno rastišče	IV-V	15	moder	
<i>Primula japonica</i>	jeglič	PS	8-12	vlažno ali mokro rastišče	V-VII	60	rdeč, cvetovi v etažah	
<i>Vinca minor</i>	mali zimzelen	S, PS, SE	8-12	suho ali vlažno rastišče	IV-VI	15	modra	
<i>Vinca minor</i> 'Alba'	mali zimzelen	S, PS, SE	8-12	suho ali vlažno rastišče	IV-VI	15	bela	
<i>Vinca minor</i> 'Argenteovariegata'	mali zimzelen	S, PS, SE	8-12	suho ali vlažno rastišče	IV-VI	15	modra, belo pisani listi	
<i>Vinca minor</i> 'Purpurea'	mali zimzelen	S, PS, SE	8-12	suho ali vlažno rastišče	IV-VI	15	purpurna	
<i>Vinca minor</i> 'Sabinka'	mali zimzelen	S, PS, SE	8-12	suho ali vlažno rastišče	IV-VI	5	modra, majhni listi	
<i>Viola odorata</i>	vijolica	S, PS	8-12	vlažno rastišče	III-IV	15	lila	

NASKALNE RASTLINE ZA SUHOZIDE		slovensko ime	lega	kos/m ²	rastišče	čas cvetenja	višina	barva
<i>Arabis caucasica</i> Comp. 'Schneehaube'	repnjak	S, PS	9-15	suho ali vlažno rastišče	IV-V	15	bela	
<i>Aubrieta</i> 'Cascade Rot'	avbrecija	S	9-12	suho ali vlažno rastišče	IV-V	10	rdeča	
<i>Aubrieta</i> 'Royal Violet'	avbrecija	S	9-12	suho ali vlažno rastišče	IV-V	10	vijolična	
<i>Campanula glomerata</i> 'Dahurica'	zvončnica	S, PS	5-7	suho ali vlažno rastišče	VII-VIII	50	temno vijolična	
<i>Dianthus deltooides</i> 'Albus'	nagelj	S	9-15	suho rastišče	VI-VII	10	bela	
<i>Dianthus deltooides</i> 'Brillancy'	nagelj	S	9-15	suho rastišče	VI-VII	10	rdeča	
<i>Dianthus deltooides</i> 'Nelli'	nagelj	S	9-15	suho rastišče	VI-IX	10	temno rdeča	
<i>Dianthus deltooides</i> 'Roseus'	nagelj	S	9-15	suho rastišče	VI-IX	10	roza	
<i>Gypsophilla repens</i> 'Rosea'	sadrenka	S	5-9	suho ali vlažno rastišče	V-VIII	15	rožnata	
<i>Iberis sempervirens</i> 'Snowflake'	grenik	S, PS	8-12	suho ali vlažno rastišče	V-VI	25	bela	
<i>Phlox subulata</i> bel	iglasta plamenka	S	8-12	suho ali vlažno rastišče	V-VI	10	bela	
<i>Phlox subulata</i> lila	iglasta plamenka	S	8-12	suho ali vlažno rastišče	V-VI	10	lila	
<i>Phlox subulata</i> rdeč	iglasta plamenka	S	8-12	suho ali vlažno rastišče	V-VI	10	rdeča	
<i>Phlox subulata</i> roza	iglasta plamenka	S	8-12	suho ali vlažno rastišče	V-VI	10	roza	
<i>Saxifraga x arendsii</i> 'Purpurteppich'	kamnokreč	S, PS	7-10	vlažno rastišče	IV-V	20	rdeča	
<i>Saxifraga x arendsii</i> 'Schneeteppich'	kamnokreč	S, PS	7-10	vlažno rastišče	IV-V	20	bela	

NASKALNE RASTLINE ZA POHODNE POTI		lega	kos/m ²	rastišče	čas cvetenja	višina	barva
<i>Antennaria dioica</i> 'Rubra'	majnica	S	9-16	suho rastišče	V-VII	15	rdeča
<i>Armeria maritima</i> 'Pink Lusitanica'	pečnik	S, PS	8-12	suho rastišče	V-VII	15	roza
<i>Armeria maritima</i> 'Alba'	pečnik	S, PS	8-12	suho rastišče	V-VII	15	bela
<i>Armeria maritima</i> 'Leuchtenrosa'	pečnik	S, PS	8-12	suho ali vlažno rastišče	V-VII	15	svetlo roza
<i>Armeria maritima</i> 'Splendens'	pečnik	S, PS	8-12	suho ali vlažno rastišče	V-VII	15	roza
<i>Sagina subulata</i>	mahek, pitomec	S, PS	16-25	vlažno rastišče	VI-VII	5	bela
<i>Sedum album</i>	homulica	S	7-12	suho rastišče	VI-VIII	10	bela
<i>Sedum pachyclados</i>	homulica	S	7-12	suho rastišče	VI-VII	10	krem, modrikasti listi
<i>Sedum reflexum</i>	homulica	S	7-12	suho rastišče	VI-VII	10	rumena, modrikasti listi
<i>Sedum rupestre</i> 'Angelina'	homulica	S	7-12	suho rastišče	VI-VII	10	roza, rumeni listi
<i>Sedum sexangulare</i>	homulica	S	7-12	suho rastišče	VI-VII	10	zimzelena, rumena
<i>Sedum spurium</i>	homulica	S	7-12	suho rastišče	VII-IX	10	roza
<i>Sedum spurium</i> 'Red'	homulica	S	7-12	suho rastišče	VII-IX	10	rdeči listi
<i>Sedum spurium</i> 'Variegatum'	homulica	S	7-12	suho rastišče	VII-IX	10	belo pisani listi
<i>Thymus serpyllum</i>	materina dušica	S	9-15	suho rastišče	VI-VIII	10	roza

S = sonce

PS = polsenca

SE = senca